

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ІЗМАЇЛЬСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ УКРАЇНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА СОЦІАЛЬНИХ НАУК
КАФЕДРА ЗАГАЛЬНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПСИХОЛОГІЇ

«ЗАТВЕРДЖЕНО»

Навчально-методичною радою ІДГУ
Протокол № 4 від 15.01.2019 р.

Голова НМР Н. М. Кольцун Н. М. Кольцун

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Вікова психологія

освітній ступінь Бакалавр
(назва освітнього ступеня)

галузь знань Для всіх галузей знань
(шифр і назва галузі знань)

Спеціальність Для всіх спеціальностей
(код і назва спеціальності (предметної спеціальності або спеціалізації))
(спеціалізація)

освітня програма Для всіх освітніх програм
(назва освітньої програми)

тип дисципліни вибіркова
(обов'язкова / вибіркова / факультативна)

ПОГОДЖЕНО:

Гарант освітньої програми
Васильєва О.А.

(підпис, ініціали, прізвище)

РЕКОМЕНДОВАНО:

кафедрою загальної та практичної
психології

протокол № 6 від 09.01.2019

Завідувач кафедри Прокоф'єва Л.О.
(підпис, ініціали, прізвище)

ПОГОДЖЕНО:

Голова науково-методичної ради факультету
української філології та соціальних наук

Циганок І.Б.
(підпис, ініціали, прізвище)

Розробник програми:

Кічук Антоніна Валеріївна, кандидат
психологічних наук, доцент кафедри загальної та
практичної психології

Рецензент програми:

Мазоха Іна Степанівна, кандидат психологічних
наук, доцент кафедри загальної та практичної
психології

1. ОПИС ДИСЦИПЛІНИ

Найменування показників	Розподіл годин за навчальним планом	
	Денна	Заочна
Кількість кредитів: 4	<i>Лекції:</i>	
	20	4
Модулів: 2	<i>Практичні заняття:</i>	
Загальна кількість годин: 120	-	4
Рік вивчення дисципліни за навчальним планом: 1-2	<i>Лабораторні заняття:</i>	
	-	-
Семестр: 3	<i>Семінарські заняття:</i>	
	28	
Тижневе навантаження (год.):	<i>Консультації:</i>	
- аудиторне: 2	-	-
- самостійна робота: 6	<i>Індивідуальні заняття:</i>	
Форма підсумкового контролю: залік	-	-
Мова навчання: українська	<i>Самостійна робота:</i>	
	72	112

2. МЕТА ДИСЦИПЛІНИ

Предмет вивчення навчальної дисципліни: є дослідження закономірностей психічного розвитку людини на різних етапах її онтогенезу, а також вивчення виникнення вікових новоутворень, тенденцій змін психіки, поведінки, життєдіяльності та особистості людини в процесі її життя.

Метою вивчення дисципліни є забезпечення майбутніх психологів теоретичними знаннями з основ вікової психології, озброєння студентів знаннями психологічних закономірностей розвитку особистості на різних етапах онтогенезу, а також здійснення практичної підготовки студентів для роботи з людьми різних вікових категорій. Сформувати у них цілісне уявлення про об'єкт, предмет, завдання, методи, структуру вікової психології; розвиток наукової компетентності особистості студента у означеній сфері.

Передумови для вивчення дисципліни: оволодіння фаховими компетентностями, що формуються під час вивчення дисциплін «Психологія особистості» та «Диференційна психологія».

Міждисциплінарні зв'язки: проблематика курсу пов'язана з дисциплінами “Загальна психологія”, “Педагогічна психологія”, “Історія психології”, “Психологія особистості.”, “Соціальна психологія” та ін.

3. ОЧІКУВАНІ РЕЗУЛЬТАТИ НАВЧАННЯ

1. **Знання:** основи вікової психології: предмет, методи, основні закономірності і структуру науки, її сучасні теоретичні концепції; загальні закономірності розвитку психіки людини: умови, чинники, рушійні сили; особливості пізнавальних процесів, емоційно-вольової, мотиваційної сфер.

Уміння: застосовувати отримані знання з вікової психології для організації діяльності і спілкування особистості в різні вікові періоди, для створення умов, що сприяють конструктивному психічному розвитку людини; враховувати в навчально-виховному процесі сензитивні періоди розвитку людини; враховувати вікові особливості дитини в психолого-педагогічній роботі тощо.

Комунікація: використовувати набуті знання при веденні наукових дискусій з актуальних та проблемних питань вікової психології; виявляти повагу до різноманітних суджень, думок та умовиводів з проблематики.

2. Автономність та відповідальність: виявляти самостійність і соціальну відповідальність, мобілізуватися у ситуації невизначеності поведінкових наслідків.

4. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ДИСЦИПЛІНИ

№ з/п	Назви тем	Кількість годин (денна форма навчання)							Кількість годин (заочна форма навчання)						
		Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота	Аудиторні	Лекції	Семінарські (практичні)	Лабораторні	Консультації	Індивідуальні заняття	Самостійна робота
1. Загальні питання вікової психології															
1.1	Вікова психологія як практична галузь знань	4	2	2	-	-	-	6	1						5
1.2	Історія становлення вікової психології	4	2	2	-	-	-	6		1					5
1.3	Особливості психологічного обстеження осіб різного віку	4	2	2	-	-	-	6	1		1				5
1.4	Онтогенез психіки людини: основні поняття	4	2	2	-	-	-	6	1	1					5
1.5	Вікова періодизація життєвого шляху людини	4	2	2	-	-	-	6	1	1	1				5
2. Психологія дитинства															
2.1	Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–	4	2	2	-	-	-	6	1						5

	1 місяць)														
2.2	Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)	2		2	-	-	-	3							8
2.3	Психологія раннього дитинства (2-6 років)	2		2	-	-	-	3	1						10
2.4	Психологія пізнього дитинства (6–12 років)	2	2					6							10
3. Психологія дорослішання та дорослості															
3.1	Психологія підлітків (12–15 років)	4	2	2	-	-	-	3	1	1					12
3.2	Психологія юнацтва (15–21 рік)	4	2	2				3			1				10
3.3	Психологія ранньої дорослості (21–40 років)	4	2	2	-	-	-	6	1		1				10
3.4	Психологія середньої дорослості (40–60 років)	4		4	-	-	-	4							10
3.5	Психологія пізньої дорослості (понад 60 років)	2		2				4							10
Проміжний контроль			-	-	-	-	-	4							4
Разом:		120	20	28	-	-	-	72	8	4	4				112

5. ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

5.1. Зміст навчальної дисципліни за темами

1. Теоретичні основи вікової психології.

Тема 1. Вікова психологія як практична галузь знань

Місце вікової психології в системі психологічних знань. Зв'язок вікової психології з загальною, експериментальною, диференційною, генезисною, порівняльною, педагогічною, медичною, соціальною психологією, психологією аномального розвитку, психологією спорту, творчості, особистості, релігій, психолінгвістикою та психодіагностикою.

Об'єкт вікової психології, його специфіка. Предмет вікової психології. Поняття про вік: біологічний, соціальний, психологічний. Структура і динаміка віку. Центральні та часткові психологічні новоутворення віку. Центральна і бічна лінії розвитку. Соціальна ситуація розвитку. Революційні, еволюційні та ситуативні зміни психіки. Поняття про когорту.

Розділи вікової психології: дитяча психологія, підлітково-юнацька психологія, психологія дорослості, психологія людей похилого віку.

Основні теоретичні проблеми та практичні завдання вікової психології. Практичне значення вікової психології.

Тема 2. Історія становлення вікової психології

Історичні витоки вікової психології. Роль античних мислителів у становленні генезисного підходу до психіки людини (Аристотель, Зенон, Діоген).

Ідеї вікової мінливості психіки у працях чеських (Я. А. Коменський), французьких (Ж.-Ж. Руссо, К. А. Гельвецій), англійських (Дж. Локк), російських (В. М. Татіщев, О. М. Радищев), німецьких (Тідеман) та українських (І. Гізель, Г. Кониський) вчених XVII – XVIII ст. Поява перших щоденників-спостережень. Зародження нової галузі – вікової психології у XIX ст. Роль біогенетичного закону Е. Геккеля, праць К. Ушинського „Людина як предмет виховання” та В. Прейера „Душа дитини” у становленні вікової психології. Педологія, її основні принципи та роль у становленні вікової психології.

Завершення формування вікової психології у XX ст. Внесок В. Штерна, К. Гроса, К. Левіна, Ш. Бюлер, З. Фрейда, А. Біне, А. Валлона, Ж. Піаже, Л. Кольберга, П. Блонського, Л. Виготського, Б. Ананьєва, О. Запорожця, П. Гальперіна, Д. Ельконіна, Л. Обухової, Ст. Холла, Дж. Болдуїна, А. Гезелла, А. Бандури, Е. Еріксона, Д. Левінсона, Р. Гулда у становлення вікової психології як науки. Розвиток вікової психології в Україні (І. Сікорський, М. Ланге, В. Зеньковський, С. Балей, Г. Костюк, С. Максименко).

Тема 3. Особливості психологічного обстеження осіб різного віку

Організаційні методи вікової психології (методи поздовжніх та поперечних зрізів, комбінований метод). Труднощі у проведенні психологічних обстежень з особами різного віку та шляхи їхнього подолання. Особливості проведення спостереження за особами різного віку. Вікові обмеження у застосуванні експерименту. Специфіка опитування дітей, підлітків, юнацтва, дорослих та людей похилого віку. Аналіз процесу та продуктів діяльності людей різного віку. Тестування у віковій психології.

Тема 4. Онтогенез психіки людини: основні поняття

Ключові питання онтогенезу психіки людини. Умови психічного розвитку: внутрішні та зовнішні. Чинники психічного розвитку: біологічні та соціальні; нормативні вікові, нормативні історичні та ненормативні. Характер психічного розвитку: неперервний та стрибкоподібний. Природа людини як суб'єкта розвитку: людина як організм та людина як механізм.

Теорії онтогенезу психіки людини. Біологічні теорії: рекапітуляції (Е. Геккель, С. Холл), дозрівання (А. Гезелл), етологічна (К. Лоренц, К. Фріш). Біхевіоральні теорії: оперантного наочіння (Б. Скіннер), соціального наочіння (Дж. Роттер), соціально-когнітивна (А. Бандура). Когнітивні теорії: генетичної епістемології (Ж. Піаже), інформаційного підходу (Дж. Брунер), культурно-історичного розвитку психіки (Л. Виготський, Д. Ельконін). Психоаналітичні теорії: психосексуальна (З. Фрейд), психосоціальна (Е. Еріксон). Гуманістична теорія (А. Маслоу, К. Роджерс). Екологічна теорія (У. Бронфенбреннер).

Показники когнітивної та психосоціальної сфери психічного розвитку (за Г. Крайг). Показники пізнавальної сфери, системи особистих відносин і оволодіння системою практичних та розумових дій (за Г. Люблінською).

Головні тенденції та закономірності онтогенезу психіки людини. Поняття про сенситивні періоди та вікові кризи.

Тема 5. Вікова періодизація життєвого шляху людини

Підходи до вікової періодизації психічного розвитку людини: процесуальний і критеріальний.

Періодизація на основі суттєвих особливостей процесу розвитку (Л. Виготський).

Періодизація за зовнішніми критеріями (Ст. Холл, В. Штерн, Р. Заззо, П. Блонський). Періодизація за внутрішніми критеріями: одним (Ж. Піаже, З. Фройд, Е. Еріксон), двома (О. Леонт'єв, С. Рубінштейн), трьома (Л. Фрідман, І. Кулагіна). Стадії когнітивного розвитку (Ж. Піаже), психосексуального (З. Фройд), психосоціального (Е. Еріксон). Періодизація за зовнішніми та внутрішніми критеріями (Л. Хоффман та ін., Г. Крайг).

2. Психологія дитинства

Тема 6. Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та в періоді новонародженого (0–1 місяць)

Психофізіологічний розвиток дитини у пренатальному періоді та вплив на неї зовнішнього середовища. Досліди П. Хеппера і Рене Ван де Карра.

Криза новонародженого. Період пристосування дитини до нових умов життя. Фізичні стани новонародженого. Сон та його особливості. Поліфазність і парадоксальність сну. Періоди сну.

Вроджені механізми психічного розвитку. Безумовні рефлекси новонародженого. Вроджені перцептивні механізми і програми моторного розвитку. Єдність сенсорних модальностей. Гіпотеза В. М. Аллахвердова про паралельність сенсорно-перцептивного і моторного розвитку.

Розвиток чуттєвого пізнання та емоційної сфери на першому місяці життя. Соціальна посмішка. Комплекс пожвавлення як центральне психологічне новоутворення новонародженого.

Довільна поведінка новонароджених і встановлення стосунків з батьками. Навчання і звикання (габітуація). Перші форми саморегуляції. Явище бондінгу.

Тема 7. Психологія немовлят (1 місяць–2 роки)

Розвиток сенсомоторики. Зорові й слухові відчуття та сприймання. Рухова активність немовляти. Рухова та образна пам'ять. Розвиток уяви. Символічна репрезентація. Розсіяна та фіксована увага немовляти.

Сенсомоторна стадія розвитку мислення. Циркулярні реакції. Розуміння постійності об'єктів.

Етапи розвитку мовлення: домовленнєвий етап і етап активного мовлення. Холофрази. Ситуативне (автономне) мовлення. Тенденції розвитку мовлення. Умови раннього мовленнєвого розвитку.

Етапи емоційного розвитку немовлят. Перші почуття. Емпатія. Вікові особливості емоцій. Емоційне „зараження”. Страх перед незнайомими людьми і тривога відокремлення.

Спілкування немовлят з дорослими. Відмінності у стилях спілкування матері і батька. Умови виникнення дитячих прихильностей. Ігри немовлят: сенсорні, моторні, паралельні.

Становлення Я-концепції немовлят. Становлення фізичного Я-образу. Побудова схеми „Я – інший”. Орієнтація в соціальних очікуваннях. Статева ідентифікація. Криза першого року життя: її симптоми та шляхи подолання. Центральні психологічні новоутворення немовлячого віку.

Тема 8. Психологія раннього дитинства (2–6 років)

Моторний розвиток та засвоєння рухових навичок. Умови моторного навчання.

Сенсорно-перцептивна сфера дитини. Орієнтація у просторі і часі. Роль сприймання казки у психічному розвитку дитини.

Доопераціональна стадія розвитку мислення. Допонятійне та інтуїтивне мислення. Анімізм та егоцентризм дитячого мислення. Символічна репрезентація. Феномени Піаже. Наочно-дійове та наочно-образне мислення. Перші свідомі узагальнення та встановлення причинно-наслідкових зв'язків. Особливості дитячих умовисновків.

Мовленнєвий розвиток у ранньому дитинстві: умови та чинники. Формування звукового боку мовлення. Пасивний та активний словниковий запас дитини. Формування граматичної будови мовлення. Словотворення у ранньому дитинстві. Флексія. Причини прискороеного розвитку мовлення. Білінгвізм.

Пам'ять дитини. Мимовільний та механічний характер пам'яті. Початок формування довільної пам'яті. Перші мнемічні способи запам'ятовування. Уява дитини. Конкретність, наочність, яскравість і емоційність дитячої уяви. Зв'язок уяви з брехливістю. Уявні друзі та їхня роль у психічному розвитку дитини. Увага дитини. Характеристика одноканальної і двоканальної уваги.

Емоційно-почуттєва сфера. Дитячі афекти. Емоційне передбачення. Поява симпатії і антипатії. Дитяче самолюбство. Страхи та тривоги у ранньому дитинстві. Соціальні форми експресії емоцій та почуттів.

Соціальна поведінка дітей. Дитяча агресія та її причини. Асертивна і просоціальна поведінка. Дитяча гра: її різновиди та способи. Роль гри у психічному розвитку дитини.

Інтерналізація соціальних правил і норм поведінки. Моральні судження та їхня аргументація. Моральний реалізм. Засвоєння гендерних схем.

Основні напрями розвитку Я-концепції. Виникнення відчуття „Я сам” та самосвідомості. Поява супідрядності мотивів. Первинна самооцінка дитини.

Криза третього року життя: її симптоми та шляхи подолання. Центральні психологічні новоутворення раннього дитинства.

Тема 9. Психологія пізнього дитинства (6–12 років)

Розвиток сенсорно-перцептивної сфери дитини. Довільний характер сприймання. Емоційна забарвленість та ситуативність сприймання.

Довільний та осмислений характер запам'ятовування. Механічна пам'ять. Прийоми запам'ятовування матеріалу. Відтворююча та творча уява дитини. Мимовільний характер уваги. Синдром дефіциту уваги та гіперактивність. Умови підтримання стійкості уваги дитини.

Доопераціональне та конкретно-операціональне мислення дитини. Формування понятійного та теоретичного мислення. Закладання основ наукового типу мислення. Виникнення рефлексії. Метапізнання. Мовленнєвий розвиток. Дислексія.

Формування почуттів. Висока емоційність дитини. Емоційна нестійкість. Страху та тривоги у пізньому дитинстві. Соціалізація емоційної сфери.

Взаємини з ровесниками і соціальна компетентність. Утворення дитячих груп. Конформність. Стадії розвитку дитячої дружби та її функції. Модель Селмана.

Розвиток соціального пізнання. Соціальні висновки, взаємини, приписи. Концепції морального розвитку дитини Ж. Піаже і К. Кольберга. Моральний релятивізм. Етичний абсолютизм.

Розвиток Я-концепції у пізньому дитинстві. Особливості самооцінки. Характер дитини. Криза сьомого року життя: її симптоми та шляхи подолання. Центральні психологічні новоутворення пізнього дитинства.

3. Психологія дорослішання та дорослості

Тема 10. Психологія підлітків (12–15 років)

Підлітковий вік у культурному та історичному контексті. Молодіжна культура та субкультура.

Загальні тенденції формування особистості. Центральне психологічне новоутворення у підлітковому віці. Самосвідомість підлітків. Я-концепція та самооцінка підлітків. Зміна зовнішності. Комплекс дисморфоманії. Ідеалістичний бунт. Псевдоглупота. Підлітковий егоцентризм. Криза 13-го року життя: її симптоми та шляхи подолання. Теорія К. Левіна щодо причин підліткової кризи. Вікова сегрегація. Теорія М. Мід і Р. Бенедикт щодо двох типів переходу від дитинства до дорослості.

Підліток у соціальному середовищі. Підліток у сім'ї. Причини конфліктів з батьками та шляхи їхнього вирішення. Спілкування з ровесниками. Причини сором'язливості та самотності. Особливості дружби та товаришування підлітків-хлопців і підлітків-дівчат. Підліткові компанії.

Формування моральних принципів, цінностей та переконань. Рівні морального розвитку підлітків (за Л. Кольбергом).

Емоційно-вольова сфера підлітків. Чинники депресивних станів. Підліткові стреси. Нестійкість емоцій. Агресивна поведінка: умови та чинники.

Суперечливість вольової сфери. Роль самостимуляції. Ступінь сформованості сміливості, терплячості, енергійності, наполегливості, самостійності та цілеспрямованості.

Розвиток пізнавальних процесів. Довільний характер психічних процесів. Особливості сприймання. Пам'ять у підлітковому віці. Підліткові мрії. Уявна аудиторія. Суперечливість уваги. Стадія формальних операцій розвитку мислення. Критичність, самостійність, логічність і абстрактність мислення.

Тема 11. Психологія юнацтва (15–21 рік)

Формування особистої ідентичності. Статуси ідентичності (за Дж. Марсія). Проблема самовизначення. Пошук сенсу життя. Інтеграція особистості. Я-концепція у юності. Криза юнацького віку: її симптоми та шляхи подолання. Центральне психологічне новоутворення у юнацькому віці.

Соціальне середовище. Сімейні взаємини. Індивідуалізація і автономізація. Відчуженість від сім'ї. Соціальна адаптація. Дружба та кохання в юнацькому віці. Побачення. Ранній шлюб.

Переоцінка цінностей. Етика самостійно вироблених моральних принципів. Рівні морального розвитку юнацтва (за Л. Кольбергом).

Емоційно-вольова сфера. Зростання стійкості емоцій. Наполегливість і терплячість. Статеві відмінності вольових зусиль.

Пізнавальна сфера. Пам'ять та уява. Роль фантазій у послабленні психологічного напруження. Розвиток дивергентного та творчого мислення.

Тема 12. Психологія ранньої дорослості (21–40 років)

Закономірності психічного розвитку в дорослому віці. Теорія двофазного розвитку психічних функцій Б. Г. Ананьєва.

Психологічні проблеми ранньої дорослості. Досягнення особистої ідентичності. Проблема генеративності. Суперечність між інтимністю та ізоляцією. Трикомпонентна теорія кохання Р. Стернберга.

Основні соціальні завдання ранньої дорослості. Створення сім'ї та засвоєння батьківських ролей. Стосунки з дітьми. Професійна кар'єра. Суперечність між роллю матері, дружини і суб'єкта трудової діяльності. Теорія трансформації психології дорослої людини Р. Гулда.

Стадії когнітивного розвитку у дорослості (за У. Шейо). Вікові особливості сенсорно-перцептивної сфери. Вікові коливання пам'яті та уваги. Формування діалектичного мислення. Особливості інтелекту.

Тема 13. Психологія середньої дорослості (40–60 років)

Головні соціальні завдання у середній дорослості. Досягнення зрілої громадської та соціальної відповідальності. Переоцінка життєвих цінностей. Зміна соціальних ролей. Криза середини життя. Моделі кризи: нормативна модель (Левінсон, Гоулд), модель переходу (Клаузен, Трол). Погляди Р. Пека на психосоціальний розвиток у середній дорослості.

Когнітивні функції середини життя. Вікові особливості сенсорно-перцептивної сфери, пам'яті та уваги. Інтелектуальні зміни: мінливий і кристалізований інтелект.

Емоційна сфера у середній дорослості.

Тема 14. Психологія пізньої дорослості (понад 60 років)

Причини старіння. Теорії старіння. Соціально-психологічні зміни в похилому віці. Вихід на пенсію та зміна статусу. Коло спілкування. Стосунки з дітьми та онуками. Життєва мудрість.

Когнітивний розвиток у похилому віці. Особливості сенсорно-перцептивної сфери, пам'яті та уваги. Роль читання у житті людей похилого віку. Згасання інтелекту. Деменція. Хвороба Альцгеймера.

Емоційно-вольові зміни. Депресія та тривоги. Пристосування до важких втрат. Думки про смерть та страх смерті. Стадії погодження з думкою про смерть.

5.2. Тематика семінарських занять

ТЕМА 1. Історичний екскурс в становлення вікової психології

ТЕМА 2. Принципи та методи вивчення психіки дитини

ТЕМА 3. Стадії та закономірності психічного розвитку в різних зарубіжних концепціях

ТЕМА 4. Стадії та закономірності психічного розвитку в різних вітчизняних концепціях

ТЕМА 5. Соціальна ситуація розвитку новонародженого.

ТЕМА 6. Соціальна ситуація розвитку в ранньому дитинстві.

ТЕМА 7. Розвиток особистості дитини дошкільного віку.

ТЕМА 8. Формування особистості дитини молодшого шкільного віку.

ТЕМА 8. Соціальна ситуація розвитку підлітка.

ТЕМА 9. Соціальна ситуація розвитку в період ранньої дорослості.

ТЕМА 10. Новоутворення пізньої дорослості.

5.3. Організація самостійної роботи студентів

№ з/п	Вид роботи	Кількість годин	Форми звітності
1.	Підготовка до лекційних та семінарських занять	14	Конспект
2.	Підготовка до проміжного контролю	4	Модульна контрольна робота
3.	Виконання індивідуальних завдань: - психологічна ситуація; - підготовка реферату; - словник термінів	20 14 20	Проблемна ситуація Реферат Словник
	Разом	72	

Тематика рефератів

1. Взаємозв'язок виховання і розвитку.
2. Проблема періодизація вікового розвитку у працях зарубіжних психологів.
3. Проблема періодизація вікового розвитку у працях вітчизняних психологів.
4. Аналіз біогенетичних і соціогенетичних теорій психічного розвитку.
5. Проблеми психічного розвитку підлітка у сучасних умовах.
6. Формування вольових якостей особистості у підлітків.
7. Конфлікт у підлітковому віці.
8. Психопатії і акцентуація характеру у підлітків.
9. Особливості підлітків, що виховуються в закладах інтернатного типу.
10. Діагностика та психокорекційна робота з важкими підлітками.
11. Важкі школярі в неформальних молодіжних об'єднаннях.

6. ФОРМИ ПОТОЧНОГО ТА ПІДСУМКОВОГО КОНТРОЛЮ

- 6.1. *Форми поточного контролю:* семінарські заняття, індивідуальні завдання.
- 6.2. *Форми проміжного контролю:* модульна контрольна робота.
- 6.3. *Форми підсумкового контролю:* залік.

7. ЗАСОБИ ДІАГНОСТИКИ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

Під час поточного контролю оцінюються відповіді студента на семінарських заняттях, результати самостійної роботи з науковою літературою та першоджерелами, а також якість виконання студентом індивідуального завдання у вигляді реферату та його презентації.

Модульна контрольна робота проводиться в письмовій формі та включає два теоретичні питання, відповіді на які дають можливість оцінити рівень оволодіння теоретичним матеріалом з сучасних арт-терапевтичних напрямків.

Зразок варіанту модульної контрольної роботи:

1. Розкрити специфічні особливості психічного розвитку шестирічної дитини, порівняно з семирічною.
2. Кризові явища ранньої дорослості: криза 30-ти років, її характеристика, умови запобігання і розв'язання.

8. КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ РЕЗУЛЬТАТІВ НАВЧАННЯ

8.1. *Шкала та схема формування підсумкової оцінки*

Переведення підсумкового балу за 100-бальною шкалою оцінювання в підсумкову оцінку за традиційною шкалою

Підсумковий бал	Оцінка за традиційною шкалою
90-100	зараховано
70-89	
51-69	
26-50	не зараховано
1-25	

Схема розподілу балів

Максимальна кількість балів	70 балів (поточний контроль) – середньозважений бал оцінок за відповіді на семінарських заняттях та виконання індивідуальних завдань, який переводиться у 100-бальну шкалу з ваговим коефіцієнтом.0,7	30 балів (проміжний контроль) – за результатами виконання модульної контрольної роботи
Мінімальний пороговий рівень	35 балів (поточний контроль)	16 балів (проміжний контроль)

8.2. Критерії оцінювання під час аудиторних занять

Оцінка	Критерії оцінювання навчальних досягнень
5 балів	Оцінюється робота студента, який у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно, самостійно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову та додаткову літературу, вільно послуговується науковою термінологією, розв'язує задачі стандартним або оригінальним способом, наводить аргументи на підтвердження власних думок, здійснює аналіз та робить висновки.
4 бали	Оцінюється робота студента, який достатньо повно володіє навчальним матеріалом, обґрунтовано його викладає, в основному розкриває зміст теоретичних запитань та практичних завдань, використовуючи при цьому обов'язкову літературу, розв'язує задачі стандартним способом, послуговується науковою термінологією. Але при висвітленні деяких питань не вистачає достатньої глибини та аргументації, допускаються при цьому окремі неістотні неточності та незначні помилки.
3 бали	Оцінюється робота студента, який відтворює значну частину навчального матеріалу, висвітлює його основний зміст, виявляє елементарні знання окремих положень, записує основні формули, рівняння, закони. Не здатний до глибокого, всебічного аналізу, обґрунтування та аргументації, не користується необхідною літературою, допускає істотні неточності та помилки.
2 бали	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом у достатньому обсязі, проте фрагментарно, поверхово (без аргументації та обґрунтування) викладає окремі питання навчальної дисципліни, не розкриває зміст теоретичних питань і практичних завдань.
1 бал	Оцінюється робота студента, який не в змозі викласти зміст більшості питань теми та курсу, володіє навчальним матеріалом на рівні розпізнавання явищ, допускає істотні помилки, відповідає на запитання, що потребують однослівної відповіді.
0 балів	Оцінюється робота студента, який не володіє навчальним матеріалом та не в змозі його висвітлити, не розуміє змісту теоретичних питань та практичних завдань.

8.4. Критерії оцінювання модульної контрольної роботи

Максимальна кількість балів за відповідь на 1 питання складає 15 балів. Критеріями оцінювання є: повнота відповіді, здатність критичного аналізу теоретичного матеріалу, вміння наводити аргументи та робити висновки.

8.5. Критерії оцінювання під час підсумкового контролю

Підсумкова оцінка виставляється за результатами поточного та проміжного контролю.

9. ІНСТРУМЕНТИ, ОБЛАДНАННЯ ТА ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ, ВИКОРИСТАННЯ ЯКИХ ПЕРЕДБАЧАЄ НАВЧАЛЬНА ДИСЦИПЛІНА
Технічні засоби для демонстрування презентацій (ноутбук, проектор).

10. РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

10.1. Основні джерела

1. Безпалько В.В., Коган О.В. Освітні технології профілактики адитивної поведінки учнівської молоді //Педагогіка і психологія. – 2004. – № 3 (44). – С. 62 – 69.

2. Боришевський М.Й. Духовні цінності як детермінанта розвитку й саморозвитку особистості //Педагогіка і психологія. – 2008. – № 2 (59). – С. 49 – 57.

3. Зальвовський В.М. Про зловживання наркотиками //Педагогіка і психологія. – 2003. – № 1 (XXXVIII). – С. 57 – 61.

4. Нагорна А.М., Безпалько В.В. Профілактика наркоманії серед підлітків. Навч. посібник для студентів вищих навчальних закладів. – Кам'янець-Подільський: Абетка-НОВА, 2002.

5. Оржеховська В.М. Профілактика правопорушень серед неповнолітніх. – К.: «Віан», 1996.

6. Пархоменко О.М. Виховання гуманістично спрямованої особистості підлітка в позаурочний час //Педагогіка і психологія. – 2004. – № 2 (43). – С. 86 – 97.

7. Подростковый и юношеский возраст (от 11 до 19 лет) //Психология человека от рождения до смерти /Под общ. ред. А.А.Реан. – Спб.: Прайм – Еврознак, 2002.

8. Порсева Х.О. Психічні особливості ціннісних орієнтацій людей поважного віку //Педагогіка і психологія. – 2003. – № 3-4 (39-40). – С. 131 – 140.

9. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія. – Дрогобич: Відродження. – 2001.

10. Синельников В.М. Самовиховання як діяльність і його психологічні особливості //Педагогіка і психологія. – 2005. – № 3 (48). – С. 34 – 40.

11. Холостова Е.И. Социальная работа с пожилыми людьми: Учеб. пособи е. – М.: Данилов и К0, 2002.

12. Хрестоматия по возрастной и педагогической психологии /Под ред. И. И. Ильева, В. Я. Ляудис. – М.: Просвещение, 1981.

10.2. Допоміжні джерела

1. Абрамова Г. С. Возрастная психология : учебник для студ. вузов / Г. С. Абрамова. – Екатеринбург: Деловая книга, 1999.

2. Баженов В.Г. Воспитание педагогически запущенных подростков. – К.,

1986.–90с.

3. Байярд Р.Т., Байярд Д. Ваш беспокойный подросток. – М., 1991. – С. 27-48.
4. Берн Р. Развитие Я-концепции и воспитание / Р.Берн. - М., 1986.
5. Божович Л.И. Личность и ее формирование в детском возрасте. – М., 1968.–464с
6. Возрастная и педагогическая психология / под ред. М. В. Мухиной. - М.:Просвещение,1984.
7. Гамезо М. В. Возрастная психология: личность от молодости к старости: уч. пособие / [М. В. Гамезо, В. С . Герасимова и др.]. - М.: Педагогическое общество России, Изд. дом "Ноосфера", 1999.
8. Заброцький М.М. Вікова психологія – К., 1998.
9. Ильин Е. П. Дифференциальная психофизиология мужчины и женщины. – СПб.: Питер, 2002. – 544с.
10. Кле М. Психология подростка. – М., 1991. – С. 109-132.
11. Крайг Г. Психология развития. – СПб.: Питер, 2000. – 992 с.
12. Практикум по возрастной и педагогической психологии /Под ред. А.И.Щербакова. – М., 1987.
13. Психология подростка: Учебник/Под ред. Чл.-кор.РАО А.А.Реана. - СПб.: "Прайм-Евро-ЗНАК", 2003. - 480 с.
14. Психология человека от рождения до смерти. /под. ред. Реана А.А. – СПб.:Прайм-Еврознак,2002.
15. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. – СПб.: Питер,2000.–624с.
16. Эльконин Д.Б. Детская психология (развитие ребёнка от рождения до семи лет). – М., 1990.

10.3. Интернет-ресурсы

Бібліотека ІДГУ
інтернет ресурси:

1. <http://vsetesti.ru/>
2. <http://www.voppsy.ru/>
3. <http://www.psychology.ru/>
4. <http://psychology.vuzlib.net/>
5. <http://www.psyche.ru/>
6. www.flogiston.ru/libraru
7. <http://azps.ru>
8. www.philosophy.ru/.
9. www.psychologia